

Recenzió a pedagógusok tanulásának útjai szakmai közösségekben című kötetről

Sütő Attila

az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Neveléstudományi Doktori Iskolájának doktori hallgatója
sutoati92@gmail.com

Rapos Nóra és Lénárd Sándor (Szerk.) (2024). *Pedagógusok tanulásának útjai szakmai közösségekben (Iskolai esettanulmányok másodelemzése)*. Akadémiai Kiadó. ISBN: 978 963 664 007 1 DOI: 10.1556/9 789 636 640 071

DOI: 10.37205/TEL-hun.2024.3.09

Az ELTE PPK Neveléstudományi Intézetének kutatócsoportja 2019-ben indította el a MoTeL (Models of Teacher Learning – A pedagógusok folyamatos szakmai fejlődési modelljeinek vizsgálata a köznevelési rendszer, a szervezet és az egyén szintjén) című kutatást Halász Gábor vezetésével. „A kutatás a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődését (FSZF) és tanulását befolyásoló rendszerszintű, szervezeti és egyéni tényezőknek, ezek jellemzőinek és kapcsolatrendszerének, valamint az FSZF szakaszainak egyéni, szervezeti- és rendszerszintű eredményessége mérhetőségének feltárását célozta.”¹ A pedagógusok oktatási folyamatban betöltött kulcsszerepét nem lehet elég-

gé hangsúlyozni, ezért a tanulmánykötet szerzői, Antoni-Alt Petronella, Czető Krisztina, Eszes Fruzsina, Kálmán Orsolya, Kopp Erika, Lénárd Sándor, Rapos Nóra, Tókos Katalin és Tóth-Pjeczka Katalin arra vállalkoztak, hogy a MoTeL-kutatás keretein belül a pedagógusok szakmai fejlődésének és tanulásának komplex megértését segítik elő.

¹ Lásd: <https://nevtud.ppk.elte.hu/projektek/motel>

A másodelemzések alapjául szolgáló MoTeL-kutatás a 2018/2019-es tanévben indult. A munka során meghatározó szerzői szándék volt a téma kontextusába tartozó fogalmi rendszerezés, ugyanis a divergens értelmezéseket kínáló szakmai területen szükségessé vált olyan elméleti keretek felállítása, amelyekre aztán koherens kutatás is építhető. Humánökológiai megközelítésre építve a szakmai fejlődést mikro-, mezo- és makroszinten értelmezi a kötet, miközben új fogalomértelmezést vezet be a pedagógusok szakmai fejlődésére és tanulására. A szerzők – figyelembe véve a nemzetközi diskurzust –, a pedagógusok szakmai fejlődését egyéni szintű váltoásfolyamatként értelmezik, amely személyes és kontextuális tényezők komplex és dinamikus hatásrendszerének eredményeként jön létre. A MoTeL-kutatás kevert kutatási stratégiára épült, Creswell és Clark (2011) módszertani megközelítésére építve. A kutatás során pedagógusok és hallgatók körében egyaránt történt adatfelvétel. Az adatokat kvantitatív és kvalitatív módszerekkel is elemezték.

A kötet szoros logikai struktúra mentén építkezik. Első lépésben bemutatja a MoTeL elméleti keretrendszerét, majd az esettanulmányokban rejlő lehetőségeket, és a másodelemzés módszertanát. Az esettanulmányok célja azon kutatási kérdések megválaszolásának támogatása volt, amelyekre kvantitatív eszközök alkalmazásával nem lehetett megfelelő választ adni. Az esettanulmányok fókuszában a szakmai közösségek vizsgálata és tanulást támogató szerepük feltárása állt, mivel ezek a szervezeti tanulás legfőbb színterei.

A kvalitatív adatok másodelemzése hazai kontextusban kevésbé tárgyalt kutatómódszertani kérdéskör. A kötetben szereplő másodelemzések elkészítésének egyik fő oka volt, hogy a világjárvány miatt a kutatási folyamatot újra kellett tervezni. Az újratervezést az motiválta, hogy az elkészült esettanulmányokat intimitásuk és mélységük, valamint a kutatók és az intézmények között kialakult bizalmi kapcsolat összetettsége miatt (egy kivétellel) a szerzők nem publikálták. A primer kutatáson belül az esettanulmányok fókuszában a tanulást meghatározó kontextuális, szervezeti tényezők szerepeltek, kiemelten a szakmai közösségek vizsgálata és a tanulást támogató szerepük feltárása. A támogatás mellett a szervezeti szintű tanulási folyamatokban kiemelten fontos szerepet játszik a reziliencia. Ezért a szerzők megvizsgálták, hogy e tekintetben milyen különbségek vannak az egyes intézmények között, és hogy hogyan gazdagodott a szervezeti és a kollaboratív tanulás a reziliens működés érdekében.

A mű egyik újdonsága, hogy megvizsgálja a pandémia hatását a hazai pedagógusok szakmai fejlődésére, az elemzés során felhasználva a reziliencia és a krízishelyzetekben történő tanulás elméleti megközelítéseit. Az elemzés rámutat arra is, hogy milyen stratégiákkal sikerült a pedagógusoknak alkalmazkodni a megváltozott oktatási körülményekhez. Továbbá a szervezetvezetés kulcsfontosságú szerepe is felhívja a figyelmet, feltárja a vezetési gyakorlatok és a pedagógusok tanulási folyamatai közötti összefüggéseket.

A kötet három tanulmányt tartalmaz: Tókos Katalin – Eszes Fruzsina: A szakmai fejlődés és tanulás eredménye/eredményessége és az ahhoz vezető tanulási utak kapcsolata; Kopp Erika – Kálmán Orsolya – Antoni-Alt Petronella: Rezilienciatanulás? Avagy a Covid-19-világjárvány hatása a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődésére és tanulására; Czeto Krisztina – Lénárd Sándor – Tóth-Pjeczka Katalin: A vezetés szerepe a tanuló szakmai közösségek működésében, a pedagógusok tanulásának támogatásában.

Tókos Katalin és Eszes Fruzsina elemzése a tanulási utak és az egyedi tanulási mintázatok feltérképezéséről szól. A tanulmány rávilágít arra, hogy a szakmai fejlődés és tanulás (SZFT) eredményessége kapcsán az intézmények még kevésbé mutatnak kellően reflektív attitűdöt. A tanulmány a kutatásba bevont intézményekben zajló tanulási folyamatokat a maguk sokféleségében próbálja megragadni, figyelve az egyéni és a csoportos tanulás egymásra épültségére, a hálózati tanulás megvalósulására.

Kopp Erika, Antoni-Alt Petronella és Kálmán Orsolya a pandémia első szakaszában és az azt követően végbement szervezeti, iskolai szintű folyamatokat a reziliencia szempontjából vizsgálták. (A MoTeL-kutatás alapvetően nem a távoktatás mélyebb feltárása céljából jött létre, ám a megváltozott helyzetre tekintettel ezen aspektusok kiemelése, beépítése és értelmezése is fontos szerepet kapott.) Eredményeik alapján számos javaslatot fogalmaztak meg speciálisan a vészhelyzetekre való felkészülés, illetve általánosságban a pedagógusok szakmai fejlődése, tanulása vonatkozásában.

Czeto Krisztina, Lénárd Sándor és Tóth-Pjeczka Katalin tanulmányukban arra keresik a választ, hogy az intézményvezetés miként támogatja vagy akadályozza a szakmai tanuló közösségek eredményes működését, valamint hogyan befolyásolja a vezetői vízió és feladatmegosztás a szervezeti tudás kialakulását az iskolákban. A vizsgálat elemzi többek között, hogy elkülöníthető-e a szervezet és az intézmény fogalma, miként alakulnak a formális és az informális tanuló közösségek, és

milyen hatások segítik a tanárok közösségeit a folyamatos szakmai fejlődésben. Külön figyelmet kap a tanulást támogató szervezeti tényezők elemzése, valamint a tudás terjedését és a hálózatosodást elősegítő feltételek bemutatása.

A másodelemzések kötetbe rendezése lehetőséget biztosít a tanulás összetett jelenségének megértésére. Az egyes fejezetek részletesen tárgyalják a kutatás alapfogalmait, a módszertani kereteket, valamint a kvalitatív másodelemzés lehetőségeit és alkalmazásait. Az elemzések segíthetnek mélyebben megérteni a pedagógusok tanulási folyamatait és fejlődési útjait, valamint új kutatási irányokat és megoldásokat azonosíthatnak a pedagógiai gyakorlat fejlesztéséhez. A feltárt új eredmények és összefüggések új kutatási irányokat és hipotéziseket generálhatnak.

A könyvet jó szívvel ajánlom a tudományterület képviselőinek, kutatóinak, rajtuk kívül a téma iránt érdeklődő szakemberek, pedagógusképzők és gyakorló pedagógusok is haszonnal olvashatják, hiszen a pedagógusok tudásának és szakértelmének vizsgálata alapvető fontosságú az oktatási rendszerek működésében és fejlődésében.